W IMIENIU ZWIERZĄT I PRZYRODY ***głosem adwokata***

„Prawne aspekty interwencji ekologicznych”
Adw. Karolina Kuszlewicz

www.wimieniuzwierzat.com
www.kancelariakuszlewicz.com

Podstawowe pojęcia

PRAWO

ZWIERZĘ

OCHRONA

CIERPIENIE

Prawa zwierząt czy prawna ochrona zwierząt? → **Status prawny zwierząt**

Źródła prawa ochrony zwierząt

- Poziom prawa międzynarodowego (Konwencja o ochronie gatunków wędrownych dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn w dniu 23 czerwca 1979 roku, Dz.U. 2003, nr 2, poz. 17.)
- Poziom prawa europejskiego (dyrektywa 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, stanowiącej wersję skonsolidowaną wcześniejszej dyrektywy EWG 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 o ochronie dziko żyjących ptaków)
- Poziom prawa krajowego (Konstytucja, prawo karne, prawo administracyjne)

Prawna ochrona zwierząt **nie stanowi** odrębnej gałęzi ani dziedziny prawa.

- Akty prawne, obejmujące przedmiotem regulacji ochronę ptaków dziko żyjących obejmują:
- Zwierzęta jako **indywidualny** przedmiot ochrony.
- Zwierzęta jako **element ochrony przyrody** – poziom ochrony gatunkowej, ekosystemowej.
- Zwierzęta jako **element ochrony środowiska** – poziom ochrony bioróżnorodności biologicznej.

Hierarchia aktów prawnych

Rozdział III Konstytucji RP

ŹRÓDŁA PRAWA

Art. 87. [Źródła prawa powszechnie obowiązującego]

1. Źródłami **powszechnie obowiązującego** prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: **Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.**

2. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są **na obszarze działania organów**, które je ustanowiły, **akty prawa miejscowego.**

Czy, a jeśli tak, to jak, Konstytucja chroni dziko żyjące ptaki?

Ustawy chroniące dziko żyjące ptaki

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. Z 2018r. poz. 1614 z późń zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Z 2018r. poz. 798 z późń. zm.)
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz.U. Z 2018r. poz. 1202 z późń. zm.)
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o ochronie zwierząt (Dz.U. Z 2019r. poz. 122 z późń. zm.)
- Kodeks karny (ustawa z dnia 7 lipca 1997r., Dz.U. Z 2018r. poz. 1600 z późń. zm.)

Kolizje ptasich i ludzkich interesów

Ustawa o ochronie przyrody

Art. 49. [Delegacja ustawowa - gatunki zwierząt objęte ochroną]

Minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa określi, w drodze rozporządzenia:

1) gatunki:

a) zwierząt objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej,

b) zwierząt objętych ochroną częściową,

c) zwierząt objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,

d) (uchylona),

e) zwierząt wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania,

Ustawa o ochronie przyrody

2) właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt **zakazy wybrane spośród zakazów, o których mowa w art. 52 ust. 1 i 1a, oraz odstępstwa od zakazów wybrane spośród odstępstw, o których mowa w art. 52 ust. 2,**

3) sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony

- kierując się potrzebą ochrony dziko występujących zwierząt, ich siedlisk, ostoi lub stanowisk oraz wymaganiami ekologicznymi, naukowymi i kulturowymi, a także biorąc pod uwagę obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA ŚRODOWISKA
z dnia 16 grudnia 2016 r.
w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt

Ptaki objęte ochroną

Ochrona ścisła:
UWAGA: ptaki stanowią najliczniejszą gromadę zwierząt objętych ochroną ścisłą, to 426 wymienionych gatunków, w tym:
- łabędź niemy, krzykliwy, czarnodzioby
- gęś krótkodzioba
- cyranka
- głuszec
- cietrzew
- **jerzyk**
- żuraw
- sieweczka rzeczna, morska
- mewa ciekodzioba, obrożna
- jastrząb
- bielik
- sójka
- kawka

Ochrona częściowa:
8 gatunków, w tym:
- gawron, w obszarze administracyjnym miast
- mewa srebrzysta
- kruk
- gołąb miejski

§ 6. Rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt

1. W stosunku do dziko występujących zwierząt, należących do gatunków objętych ochroną ścisłą oraz częściową, o których mowa w lp. 1-478 i 480-592 w załączniku nr 1 do rozporządzenia oraz w lp. 1-210 w załączniku nr 2 do rozporządzenia, wprowadza się następujące zakazy:

1) <u>umyślnego</u> zabijania;
2) <u>umyślnego</u> okaleczania lub chwytania;
3) <u>umyślnego</u> niszczenia ich jaj lub form rozwojowych;
(...)
7) <u>niszczenia siedlisk</u> lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania;
8) niszczenia, usuwania lub uszkadzania gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień;
9) <u>umyślnego</u> uniemożliwiania dostępu do schronień;
(…)

5. Zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 7-9 oraz w ust. 3, nie dotyczą gołębia miejskiego (Columba livia forma urbana), z wyłączeniem miejsc gniazdowania w trakcie obecności piskląt w gnieździe.

Odstępstwa od zakazów dotyczących ochrony dziko żyjących ptaków:

Art. 52 ust. 2. ustawy o ochronie przyrody

W stosunku do gatunków zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i jeżeli nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków zwierząt, odstępstwa od zakazów, o których mowa w ust. 1 i 1a, dotyczące:

1) usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków;
2) usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych **lub** terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne;

Uwaga: odstępstwo dotyczy gniazd a nie siedlisk! - art. 5 pkt 18 ustawy o ochronie przyrody

Czy takie odstępstwa rzeczywiście obowiązują i gdzie ich szukać?

Art. 5 pkt 18) siedlisko roślin, siedlisko zwierząt lub siedlisko grzybów - obszar występowania roślin, zwierząt lub grzybów w ciągu całego życia lub dowolnym stadium ich rozwoju;

Czy drzewo może być uznane za siedlisko w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody?

Zezwolenia na czynności podlegające zakazom

Art. 56

↓

Zezwolenie wydawane na wniosek.
Organ właściwy do wydania zezwolenia: RDOŚ albo GDOŚ

↓

Warunki konieczne:
- brak rozwiązań alternatywnych
- czynności nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących zwierząt oraz spełniona jest co najmniej jedna z 7 przesłanek wymienionych w art. 56 ust. 4 pkt 1-7

Naruszenie zakazów bez zezwolenia GDOŚ albo RDOŚ

Art. 131 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody:

Kto bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową - podlega karze aresztu albo grzywny.

↓

WYKROCZENIE

↓

ORGAN POWOŁANY DO ŚCIGANIA:
POLICJA

Co robisz, gdy widzisz, że w maju rozpoczynają się prace termomodernizacyjne na budynku, co do którego kojarzysz, że może być miejscem bytowania jerzyków?

Ustawa Prawo ochrony środowiska

Art. 75. [Obowiązek uwzględnienia ochrony środowiska w trakcie prac budowlanych]

1. W trakcie prac budowlanych inwestor realizujący przedsięwzięcie jest obowiązany uwzględnić <u>ochronę środowiska</u> na obszarze prowadzenia prac, a w szczególności ochronę gleby, zieleni, naturalnego ukształtowania terenu i stosunków wodnych.

↓

Art. 3 pkt 39) **środowisko** - rozumie się przez to **<u>ogół elementów przyrodniczych</u>**, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz **pozostałe elementy różnorodności biologicznej,** a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami;

↓

Art. 5 pkt 20) ustawy o ochronie przyrody: środowisko przyrodnicze - krajobraz wraz z tworami przyrody nieożywionej oraz naturalnymi i przekształconymi siedliskami przyrodniczymi z występującymi na nich roślinami, **zwierzętami** i grzybami;

Inwestycje budowlane a ochrona zwierząt

Ustawa Prawo ochrony środowiska nie pozostawia wątpliwości, że wszelkie prace budowlane muszą być planowane i prowadzone z uwzględnieniem ochrony środowiska (art.75 ust. 1). **Tak się niestety składa, że sezon lęgowy ptaków pokrywa się z intensywnym okresem w branży budowlanej.**

W praktyce, mając wiedzę o zagrożeniu dla ptaków i ich gniazd, należy jak najszybciej powiadomić właściwe organy – przede wszystkim powiatowy inspektorat nadzoru budowlanego i jednocześnie regionalną dyrekcję ochrony środowiska. W przypadkach pilnych, gdzie bezpośrednio zagrożone jest życie zwierząt, nie wahajmy się wzywać na pomoc policji.

Art. 50. Prawa budowlanego

1. W przypadkach innych niż określone w art. 48 ust. 1 lub w art. 49b ust. 1 **organ nadzoru budowlanego wstrzymuje** postanowieniem prowadzenie robót budowlanych wykonywanych:

2) w sposób **mogący spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia bądź zagrożenie środowiska**, lub (…).

Ochrona dzikich ptaków przed niehumanitarnym traktowaniem

Ustawa o ochronie zwierząt

Ustawa chroni co do zasady wszystkie zwierzęta kręgowe – art. 2

Dziko występujące ptaki należą do kategorii tzw. zwierząt wolno żyjących (dzikich), które zdefiniowane są w art. 4 pkt 21 jako:

zwierzęta nieudomowione żyjące w warunkach niezależnych od człowieka.

Znęcanie się nad zwierzętami oraz zabijanie zwierząt (poza wyjątkami wskazanymi w ustawie) jest przestępstwem, zagrożonym karą do 3 lat pozbawienia wolności

Działanie ze szczególnym orkucieństwem: od 3 miesięcy do lat 5

W postępowaniach z uoz organizacja społeczna na status strony pokrzywdzonej na podstawie art. 39 uoz

Przestępstwa przeciwko zwierzętom z ustawy o ochronie zwierząt

Art. 35. [Zabijanie, uśmiercanie lub ubój zwierząt z naruszeniem przepisów; orzeczenie przepadku zwierzęcia; zakaz posiadania zwierząt; zakaz prowadzenia określonej działalności]

1. Kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1-4 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

1a. Tej samej karze podlega ten, **kto znęca się nad zwierzęciem.**

2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 1a działa ze szczególnym okrucieństwem podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

ZAKAZ ZABIJANIA I ZAKAZ ZNĘCANIA SIĘ NAD ZWIERZĘTAMI

Art. 6. [Zakaz zabijania i znęcania się nad zwierzętami]
1. Zabrania się zabijania zwierząt, **z wyjątkiem:**
8) czynności podlegających zakazom w stosunku do gatunków chronionych, określonym w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 20162018 r. poz. 2134,1614 zi późn. zm.2244) wykonywanych na podstawie właściwych zezwoleń,

1a. Zabrania się znęcania nad zwierzętami.

2. Przez znęcanie się nad zwierzętami należy rozumieć **zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień, <u>a w szczególności:</u>**
1) umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia
4) bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn;
9) złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt;

Czerwiec 2018r., Warszawa
Kilkoro nastolatków „bawiło się”, wbijając plastykowy widelec w gołębia, a następnie przyklejając go taśmą klejącą do ściany budynku

Regulacje Kodeksu karnego

Art. 181. [Powodowanie zniszczeń w przyrodzie]
§ 1. Kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub **zwierzęcym w znacznych rozmiarach,** podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta powodując **istotną szkodę,** podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową **powodując istotną szkodę.**
§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa **nieumyślnie,** podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Kodeks wykroczeń

Art. 148. [Szkodnictwo leśne]
§ 1. Kto:
1) dokonuje w nienależącym do niego lesie wyrębu gałęzi, korzeni lub krzewów, niszczy je lub uszkadza albo karczuje pniaki,
2) zabiera z nienależącego do niego lasu wyrąbane gałęzie, korzenie lub krzewy albo wykarczowane pniaki,
podlega karze grzywny.

Art. 150. [Szkodnictwo ogrodowe]
§ 1. Kto uszkadza nienależący do niego ogród warzywny, owocowy lub kwiatowy, drzewo owocowe lub krzew owocowy,
podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny do 1500 złotych.

§ 2. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.
§ 3. W razie popełnienia wykroczenia orzeka się nawiązkę do wysokości 1500 złotych.

Art. 164. Kodeksu wykroczeń [Wybieranie piskląt, niszczenie gniazd, lęgowisk]
Kto wybiera jaja lub pisklęta, niszczy lęgowiska lub gniazda ptasie albo niszczy legowiska, nory lub mrowiska znajdujące się w lesie albo na nienależącym do niego gruncie rolnym,

podlega karze grzywny albo karze nagany.

Art. 165. [Płoszenie, ściganie, zabijanie zwierząt]
Kto w lesie, w sposób złośliwy, płoszy albo ściga, chwyta, rani lub zabija dziko żyjące zwierzę, poza czynnościami związanymi z polowaniem lub ochroną lasów, jeżeli czyn z mocy innego przepisu nie jest zagrożony karą surowszą,

podlega karze grzywny albo karze nagany.

Październik 2018r., Warszawa Służew. 200 kawek śmiertelnie otrutych.

Źródło fot: http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,24006772,sluzew-ktos-otrul-stado-ptakow-znaleziono-ok-200-martwych.html

Czerwiec 2018r., Warszawa, Plac Teatralny.

Zrzut wody na Wiśle na tamie we Włocławku, 26 maja 2018r.

Ustawa Prawo wodne

Art. 50. [Ochrona wód niezależnie od osoby właściciela]
Wody, jako integralna część środowiska oraz siedlisko dla organizmów, podlegają ochronie, niezależnie od tego, czyją stanowią własność.

Art. 230. [Zakaz niszczenia lub uszkadzania brzegów]
Zakazuje się niszczenia lub uszkadzania brzegów śródlądowych wód powierzchniowych, brzegów wód morskich oraz budowli, w tym murów, niebędących urządzeniami wodnymi, tworzących brzeg, a także gruntów pokrytych śródlądowymi wodami powierzchniowymi.

Art. 475. [Niszczenie i uszkadzanie brzegów]
Kto niszczy lub uszkadza brzegi śródlądowych wód powierzchniowych, brzegi wód morskich, budowle, w tym mury, niebędące urządzeniami wodnymi, tworzące brzeg lub grunty pokryte śródlądowymi wodami powierzchniowymi

- podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.